

Tabela Yasakları: Görüntü Kirliliği İddiasıyla Suriyelilerin Karşılaştığı Bir Ayrımcılık

Mahmut Özdemirkol*

Öz

Tabelalar işletmelerin tanınırlığı ve müşterilerine ulaşımı gibi birçok açıdan önemlidir. Tabelaların getirdiği bir diğer husus ise görüntü kirliliğidir. Bu görüntü kirliliğiyle mücadele etmek başta belediyeler olmak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının sorumlulukları arasında yer almaktadır. Özellikle 31 Mart 2024 yerel seçimlerinden sonra Türkiye’de tabelaların gündeme gelmesinin arkasında Suriyelilere yönelik ayrımcılık olmuştur. Türkiye mevzuatına göre tabelalara ilişkin düzenleme yapma yetkisi belediyelere aittir. Bazı belediyelerin bu yetkiyi tabelalarda yer alan Arapça ifadelerin yasaklanması olarak kullandığı görülmektedir. İlgili uygulamaları tabelaların sebep olduğu görüntü kirliliğiyle mücadele etmek değil; göçmenlere yönelik ayrımcı bir politik anlayışın parçasıdır. Bu anlayışla göçmenlere ait Arapça tabelalar yasaklanmakta, idari para cezaları verilmekte, iş yerleri kapatılmakta ve nihayetinde beklenen şey ise göçmenlerin rahatsız olup göç etmeleri hedeflenmektedir. Bazı belediyelerin tabelalara ilişkin yetkileri ayrımcı bir politikanın aracı olarak kullanması engellenmelidir. Bu da tabelalara ilişkin bir düzenleme yapılması ihtiyacını gündeme getirmiştir. Çalışmada bu ihtiyaç üzerinde durulmuş ve çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tabelalar, Yerel Yönetimler, Ayrımcılık.

Signboard Bans: A Discriminatory Exercise Applied to Syrians under the Claim of Visual Pollution

Abstract

Signboards play a crucial role in enhancing the visibility of businesses and facilitating customer access. However, one of the issues arising from signboards is visual pollution. Addressing this form of pollution falls under the responsibilities of relevant public institutions and organizations, primarily municipalities. Following the local elections in Türkiye on March 31, 2024, the prominence of signage in public discourse has been notably influenced by discriminatory attitudes towards Syrians. According to Turkish legislation, the authority to regulate signage rests with municipalities. Some municipalities have exercised this authority to ban Arabic texts on signs. Such practices are not aimed at combating visual pollution but are part of a discriminatory policy against immigrants. This approach has led to the prohibition of Arabic signs, the imposition of administrative fines, the closure of businesses, and ultimately aims to cause discomfort among immigrants, prompting them to relocate. The misuse of municipal authority over signage to implement discriminatory policies must be prevented. This has highlighted the need for regulatory reforms regarding signboards. This study focuses on this need and proposes various recommendations.

Keywords: Signboards, Local Administration, Discrimination.

*Dr. Öğr. Üyesi | Kafkas Üniversitesi

m.ozdemirkol@gmail.com | ORCID: 0000-0003-4878-9947

DOI: 10.36484/liberal.1545419

Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 30, Sayı: 117, Kış 2025, ss. 95-118.

Gönderim Tarihi: 8 Eylül 2024 | Kabul Tarihi: 14 Ocak 2025

Giriş

İnsanlar, yaşadıkları ülkelerdeki siyasi, ekonomik, eğitim, sağlık, güvenlik ve iklim gibi çeşitli sebeplerle başka ülkelere göç etmektedirler. Bu göç gönüllü ve zorunlu olarak ikiye ayrılmaktadır. Gönüllü göç, bireyin kendi rızasına dayanır. Bu durumda, bireyler daha iyi iş veya yaşam imkânları gibi sebeplerle yer değiştirmektedirler. Zorunlu olan göçte ise kişinin kendi rızası bulunmamaktadır. Savaş, afetler, güvenlik gibi çeşitli gerekçelerle insanlar istemese dahi kendi ülkelerinden ayrılmak zorunda kalabilmektedirler. Zorunlu göç ile ilişkili kavramlar arasında mülteci ve sığınmacı yer almaktadır. Her iki kavram uluslararası hukukta kabul görmektedir. Bu alanda geliştirilen hukuk ve koruma mekanizması kamu kurumları açısından insan onuru ve insanca bir yaşam için çeşitli sorumluluklar getirmektedir. Bu sorumlulukların başında ayrımcılık yasağı gelmektedir. Mültecilerin sığındıkları ülkelerde karşı karşıya kaldıkları birçok sorun bulunmaktadır. Ayrımcılık, bu sorunların başında yer almaktadır.

Türkiye, Suriye’de başlayan savaşın ilk günlerinden itibaren göç eden kişilere kapılarını açmıştır. Bir süre sonra hükümetin açık-kapı politikasına karşı çıkan muhalif partiler Suriyeli göçmeler üzerinden siyasi bir söylem geliştirmeye başlamıştır. Göçmenler (özellikle Suriyeli göçmenler) aleyhine ciddi bir dezenformasyon ortaya çıkmıştır. Bu dezenformasyon ortamında, özellikle Suriyeli göçmen karşıtlığına dayalı politika ve söylemler geliştiren Zafer Partisi kurulmuştur.¹ Bu durum göçmen karşıtlığına dayalı dezenformasyonun boyutunu gözler önüne sermektedir. Ana muhalefet Partisi CHP ve nispeten daha yeni kurulan İyi Parti göçmen karşıtlığı söylem ve politikalar geliştiren başlıca siyasi partiler arasında yer almaktadır. Partilerin göçmen karşıtlığı söylem ve politikaları kazandıkları belediyelerde birer uygulamaya dönüştü. 31 Mart 2024 yerel seçimlerinde CHP ve İYİ Parti adaylarının kazanmış olduğu bazı belediyelerin ilk uygulamaları arasında göçmenlere yönelik ayrımcı bir tutum olmuştur. Belediyelerin tabelalarla ilgili sahip oldukları inisiyatif ve yetkiler, Suriyeli göçmenlere yönelik ayrımcı uygulamaların aracı haline gelmiştir. Söz konusu belediye idareleri tarafından Arapça tabelalara sahip işyerlerine yönelik çeşitli yaptırımlar gerçekleştirilmiştir. İş yerlerinin kapatılması, tabelaların indirilmesi, Arapça ibarelerin silinmesi, para cezalarının kesilmesi, su ücretlerinin artırılması veya evlendirme işlem üc-

1 Zafer Partisi 26 Ağustos 2021 tarihinde Ümit Özdağ öncülüğünde kurulmuştur. Parti özellikle göçmen karşıtlığına ilişkin söylemler ve eylemlerle gündeme gelmektedir. Partinin resmi internet sitesine sabitlenen gönderi göçmen karşıtlığıyla ilgilidir. Söz konusu gönderi bile göçmen sayısına yönelik dezenformasyon ve göçmen karşıtlığına ilişkin bir içerik taşımaktadır. Bkz. (“13 Milyon Sığınmacı ve Kaçağın Vatanlarına Dönmesi İçin 10 Milyon İmza Kampanyası” <https://zaferpartisi.org.tr/> E. 25.10.2024)

retlerinin artırılması bu yaptırımlar arasında yer almaktadır. Bu uygulamalarla göçmenlerin rahatsız olması, tedirgin olması, korkması ve nihayetinde göç etmesi beklenmektedir.

Tabela yasaklarıyla ilgili ihtiyacın belirlenmesi ve çalışmanın literatürle tekrara düşmemesi amacıyla, bu konuda yapılmış önceki çalışmalar incelenmiştir. Emre Çetinkaya (2020) tarafından yazılan “Ankara’nın Dilbilimsel Manzarası: Ticari Tabelalar” isimli çalışmada Altındağ, Mamak ve Çankaya bölgelerinde Ankara’nın dilbilimsel görünümünün incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma devlet politikalarından bağımsız bir şekilde ticari tabelaların nasıl şekillendiği sorgulanmıştır. Mustafa Kahraman ve Ercan Kazel (2023) tarafından yazılan “Tabelalar Üzerinden Kültür Bölgelerini ve Kültürel Peyzajı Okumak” isimli çalışmada işletmelerin tabela isimleri üzerinden popüler kültür mekanlarının tespit edilebilirliği veya gerçekleşen göçlerin tabela isimlerini nasıl etkilediği gibi sorulara cevap aranmaktadır. 20 bin işletmenin incelendiği çalışmada tabelalara yansıyan isimlere bakılarak kültür bölgelerinin belirlenebileceği ve göçün kullanılan isimleri etkilediği sonucuna varılmıştır. Levent Mercin (2013) tarafından yazılan “Çevre ve Kent Estetiği Açısından Grafik Tasarımın Önemi” isimli çalışmada grafik tasarımı ve kent estetiği üzerinde durmaktadır. Çalışmada iletişim açısından toplumsal beklentilerin karşılanması, daha yaşanılabilir şehirler ve estetik açıdan grafik tasarımları üzerinde durulmaktadır. Gülbil Uğur (2019) tarafından yazılan “Kilis’teki Arapça Tabelaların Dil ve Kültür Yönüyle İncelenmesi” isimli çalışmada Kilis İlinde yer alan 250 işletmede Arapça dilinde asılmış olan tabelalar incelenmiştir. Çalışma dilin doğru kullanımı üzerine odaklanmıştır. Kemal Yaman (2020) tarafından yazılan “Kentlerde Görüntü Kirliliği Sorunu” isimli çalışmada görüntü kirliliği üzerinde durmaktadır. Bu amaçla kimi ülkelerde alınan örneklerle yer verilmiş ve Türkiye’de görüntü kirliliği konusunda mevzuat incelenmiştir. Ayrımcılık, göçmenler, mülteciler ve benzeri temalı birçok bilimsel çalışma bulunmaktadır. Tabelalar üzerinden gerçekleşen ayrımcılık ve keyfiyetçiliği konu edinen bir çalışmanın olmaması bu çalışmanın ayırıcı özelliğidir. Tabelalar konusunda akademik çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir. Görüntü kirliliği, tabelalar konusundaki düzenlemelerin incelenmesi gibi konu başlıklarının çalışmamız ile ortak olduğu çalışmalar bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin tabelalar konusunda keyfi bir tutum sergileyebileceği ve bu tutumu insan hak ve onuru açısından ele alan akademik çalışma ise bulunmamaktadır. Bu açıdan çalışmanın böylesi bir ihtiyacı karşılaması amaçlanmaktadır.

Mültecilik ve sığınmacılık konusunun birçok karmaşık boyutu bulunmaktadır. Bu çalışmada Suriyelilerin karşılaştığı ayrımcılığın bütün boyutları ele alınmamıştır. Çalışmada belediyeler aracılığıyla Suriyeli göçmenlere yönelik

uygulanan tabela yasakları ve bu yasakların taşımakta olduğu ayrımcılık konu edilmiş ve çalışmanın sınırları bu çerçevede tasarlanmıştır. Esasen tabelalar hakkında dünya örneklerinin incelenmesi Türkiye’de kent estetiğinin korunması açısından önemli olmakla birlikte bu çalışmanın sınırları ve kapsamını aşacağından çalışmada ele alınmamıştır. Çalışmanın problemi Suriyelilere yönelik ayrımcılığın tabela yasakları üzerinden nasıl gerçekleştiğini ortaya koymak ve bu ayrımcılığı hukuki ve insan hakları boyutuyla değerlendirerek öneriler geliştirmektir. Çalışmada kullanılan verilerin elde edilmesi ve analiz yöntemine ilişkin süreçler çalışmayı nitel araştırma kategorisine yerleştirmektedir. Bu çerçevede konunun anlaşılması için Suriyeli göçmenlerin hukuki durumu ve göçmenler konusundaki mevzuat değerlendirilmiştir. Sonrasında belediyelerin uyguladığı tabela yasakları incelenmiştir. Söz konusu verilere “tabela yasakları” “Suriyelilere yönelik tabela yasakları” “Arapça tabelaların yasaklanması” gibi arama kelimeleriyle Google web tarayıcı uygulaması üzerinden ulaşılmıştır. Belediyelerin veya belediye başkanlarının sosyal medya üzerinden yaptıkları açıklamalar, basına verdikleri demeçler internet ortamında taranarak tabela yasaklarına ilişkin verilere ulaşılmıştır. Veriler çalışmanın odak noktası olan tabelalar konusunda ayrımcı politika içeren belediyeler temasıyla tasnif edilmiş ve çalışmaya konu edilmiştir. Aynı zamanda elde edilen verilerden tabelalara ilişkin yasakların gerekçelerine ulaşılmıştır. İlgili yasa ve yönetmeliklere ilişkin belgeler literatür taranarak konunun kavramsal çerçevesi geliştirilmiştir. Yasaklar ve gerekçeleri kavramsal çerçeve eşliğinde değerlendirilmiştir. Sonuç kısmında tabela düzenlemeleri hakkında çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Türkiye mevzuatında tabelalar konusunda bir mevzuatın bulunmaması ve tabelalar konusunda standart belirleme yetkisinin tamamen belediyelere bırakılmış olması bu alanda keyfi bir tutumun gelişmesine yol açmaktadır. Tabelalar konusunda Türk Standartlar Enstitüsü’nün kabul ettiği bir karar bulunmaktadır. Bu kararda yer alan standartlar kanun gücünde olmamakla birlikte, söz konusu standartlar kamu kurum ve kuruluşları için belirlenmiştir. Sonuç olarak, tabelalarla ilgili kamu kurumlarının keyfi tutumlarını ve insan hakları ihlallerini engelleyecek bir düzenlemenin yapılması bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışma bu ihtiyacın insan hak ve hürriyetlerine uygun bir şekilde giderilmesi gerektiği üzerinde durmaktadır.

Suriyelilerin Hukuki Durumu: Geçici Koruma Mekanizması

Türkiye’nin Suriyeli göçmenlerle muhatap olması, Esad Rejimi’ne karşı ülke içinde patlak veren silahlı çatışma ve pek çok yabancı devletin bu çatışmalara doğrudan ya da dolaylı şekilde dahil olmasıyla büyüyen savaşın sonucudur. Türkiye, Suriye ile en uzun kara sınırına sahip olan bir ülkedir ve bu durum,

Türkiye'yi savaş nedeniyle yerinden edilen insanlar için önemli bir sığınma noktası haline getirmiştir. Suriyeli göçmenler, Türkiye'nin yanı sıra Lübnan, Ürdün ve Irak gibi komşu ülkeler de dâhil olmak üzere birçok farklı ülkeye sığınmışlardır. Türkiye, 2009 yılında Suriye ile karşılıklı olarak vizeleri kaldırdıktan sonra açık kapı politikasını benimsemiş ve mülteciler için barınma kampları kurmuştur (Öner, 2014: 43). Başta iç savaş ve çatışmalar olmak üzere, pek çok sebep nedeniyle insanlar zorunlu olarak başka ülkelere göç etmektedir. Daha güvenli bir ortam arayan bu kişiler, sığındıkları ülkelerde hak ve özgürlükleriyle ilgili pek çok sorunla karşılaşmaktadır. Bu kişilerin hak ve hukuki statülerini koruma altına almak amacıyla Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 1951 yılında Cenevre Sözleşmesi kabul edilmiştir. Bu sözleşme, mültecilerin hak ve özgürlüklerinden mümkün olduğu kadar daha fazla yararlanmalarını sağlama amacını taşımaktadır. Ayrıca, mülteci meselesinin uluslararası iş birliği gerektirdiği, sözleşmenin beyanları arasında yer almaktadır. Sözleşme, mültecilerin sorunlarının çözülmesi ve insan haklarına uygun koruma mekanizmalarının oluşturulması bakımından önemli bir belge olarak kabul edilmektedir.

Mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramlarını tanımlamak, çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturmak açısından önemlidir. Mültecilik, hukuki bir statüyü ifade eder. Mültecilik başvurusu yapmış ancak başvurusu henüz sonuçlanmamış kişilere ise sığınmacı denir. Yani, sığınmacı, mültecilik başvurusu kabul edildiğinde mülteci statüsü kazanır. Göçmen ise genel bir terim olup, hukuki bir statüyü değil, sosyolojik bir olguyu ifade eder. Herhangi bir nedenle yer değiştiren kişilere göçmen denir. Dolayısıyla, her mülteci ve sığınmacı göçmendir; ancak her göçmen mülteci ya da sığınmacı olmayabilir. Cenevre Sözleşmesi'nin 2'nci maddesi mülteci kavramını tanımlamaktadır. Buna göre mülteci:

1 Ocak 1951 den evvel cereyan eden hâdiseler neticesinde ve ırkı, dini, tâbiyeti, muayyen bir içtimai gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu memleket dışında bulunan ve işbu memleketin himayesinden istifade edemeyen veya mezkûr korkuya binaen istifade etmek istemeyen, yahut tâbiyeti yoksa ve bahis konusu hâdiseler neticesinde evvelce mûtaden ikamet ettiği memleket dışında bulunuyorsa, oraya dönemeyen veya mezkûr korkuya binaen dönmek istemeyen şahıs.

Görüleceği üzere, sözleşme mülteciliği tanımlarken bir zaman dilimi koymaktadır. Ancak, 1951 yılından sonra da benzer sebeplerle, insan hakları tehdidi altındaki insanlar bulunmaktadır. Bu durum, mülteciliğin bir zaman sınırlandırması olmaksızın, yaşadığı ülkede siyasi, dini veya başka sebeplerle yaşam hakkı ve temel insan hakları tehdit altında olan kişileri kapsaması gerektiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, mültecilik statüsünün herhangi

bir şekilde sınırlandırılması, Cenevre Sözleşmesi'nin, mültecilerin hak ve özgürlüklerinden en geniş şekilde yararlanması hedefini engellemektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Cenevre Sözleşmesi'ni 1961 yılında kabul etmiştir. Sözleşmenin kabulüne ilişkin olarak dönemin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilen gerekçede, Cenevre Sözleşmesi'nin birinci maddesine şerh konulduğu görülmektedir. Bu şerhe göre Türkiye Cumhuriyeti "1 Ocak 1951'den evvel cereyan edilen hâdiseler" ibaresini, "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da cereyan eden hâdiseler" şeklinde anladığını belirtmiştir (Bkz. TBMM Kanunlar ve Kararlar). Yani Türkiye Cenevre Sözleşmesi'yle hukuki bir statüye kavuşturulan mülteci kavramına şerh koymuştur. Bu şerhe göre Türkiye Avrupa'dan gelen kişileri mülteci olarak kabul etmektedir. Başka bir deyişle Türkiye, yalnızca Avrupa ülkelerinden gelen ve ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle takibata uğramaktan korktuğu için sığınma talebinde bulunan kişilere mülteci statüsü vereceğini kabul etmektedir (Öner, 2014: 44). Türkiye'nin koyduğu bu coğrafi çekinceye dolayı sadece Avrupalı kişiler mülteci statüsünden faydalanabilmektedir (Aygün ve Kaya, 2016: 99). Suriyeliler, bu şerhten dolayı Cenevre Sözleşmesi'ne göre mülteci statüsünden faydalanamamaktadır. Bu coğrafi sınırlama, insan hakları bağlamında önemli bir sorun teşkil etmektedir. Savaş veya iç çatışma nedeniyle başka ülkelere sığınmak zorunda kalan kişilerin mültecilik statüsü ve haklarından yararlanabilmesi, coğrafi engellerle kısıtlanmamalıdır. Zira insan hakları teorisinin temel ilkelerinden biri, her bireyin eşit haklara sahip olduğudur.

Cenevre Sözleşmesi'ne konulan coğrafi şerhten dolayı Türkiye'de Suriyeli göçmenler mültecilik statüsünden faydalanamamaktadır. Bu problemin aşılması açısından Türkiye'de mültecilik statüsü yerine "misafir" statüsü geliştirilmiştir. Türkiye ilk başlarda göçmen meselesini insani bir mesele olarak algılayarak, misafir kavramı çerçevesinde yaklaşmıştır (İçduygu ve Demiryontar, 2022: 323). Misafir kavramı Türkiye kültürel kodlarında önemli bir yeri bulunmaktadır. Misafir sözcüğü halk dilinde iyi davranılması gereken, ikramda bulunulan, ağırlanması gereken gibi anlamları içeren misafirperverlik metaforuyla özdeşleşmiştir (Doğanay ve Çoban Keneş, 2016:155). Misafir kavramı politik açıdan iyi niyeti ifade etmektedir. Nitekim hükümet Suriyeli göçmenler konusunda muhalif söylemlere kıyasla daha insani bir pozisyonda durmuştur.² Bununla birlikte misafirlik yaklaşımının ayrımcılık, keyfi uygulamalar, hak ve hürriyetlerin korunması gibi hususlarda etkin bir mekanizma

2 BBC'nin aktardığı haberde Erdoğan şu cümleleri kullanmıştır: *Türkiye'nin kapılarının mültecilere her zaman açık olduğunu ifade eden Erdoğan, "Onları katillerin kucağına atmayacağız. Yardımseverliğimizi her zaman nasıl yapıyorsak öyle devam edeceğiz"* dedi (BBC, 9 Mayıs 2022).

olmadığını belirtmek gerekir. Bu konuda ünlü düşünür Jacques Derrida misafir kavramının düşman, istilacı anlamlarını içerdiğini ve evin efendisi olanın kimin davet edileceğine ilişkin üst bir kimliğe kapı aralandığından bahseder. Bundan dolayı Derrida'ya göre misafirperverlik eşiktir, koşulludur; böylesi bir durumda aslında misafirperverlik yoktur (akt. Lortoğlu, 2017:72). Suriyeli göçmenler söz konusu olduğunda medyada misafir kavramı üzerinden ayrımcı bir dilin kullanıldığını belirten araştırmalar Derrida'yı haklı çıkarmaktadır. 29 Ağustos 2012 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde yayınlanan "Misafir Suç İşleyemez" başlıklı haberde Suriyelilerin kendilerine gösterilen misafirperverliğe aykırı davranışlar sergiledikleri iddia edilerek aslında sığınmacılar hem ikincilleştirilmekte hem de suçla ilişkilendirilmektedirler (Doğanay ve Çoban Keneş, 2016:156). Misafir kavramı öncelikle hukuki bir tanımlama değildir. Çünkü bu kavramın ulusal ve uluslararası hukukta terminolojik karşılığı bulunmamaktadır (Doğanay ve Çoban Keneş, 2016:154; Lortoğlu, 2017:71). Mültecilik statüsünün insan hakları ve hürriyetleri açısından sağladığı koruma mekanizmasının misafirlik statüsüyle giderilmesi mümkün görünmemektedir. Bu sorunun aşılması açısından Suriyeli göçmenlerin karşı karşıya kaldığı hukuki sorunları çözmek için Türkiye'de geçici koruma mekanizması kabul edilmiştir. Cenevre Sözleşmesi'ne eklenen coğrafi şerhten dolayı sözleşmenin sağladığı hukuki korumadan faydalanamayan Suriyeli ve Avrupalı olmayan yabancılar için başvurulacak hukuki mekanizma geçici koruma olmaktadır. 2011 yılından bugüne Suriye'de iç savaş ve çatışmalar sonucu göç eden kişilerin hak ve hürriyetlerinin korunması, kendi ülkelerine geri dönüş veya uyum sorunları geçici koruma mekanizmasıyla giderilmeye çalışılmaktadır. Özetle, Suriye'den Türkiye'ye göç edenler için geçici koruma mekanizması kabul edilerek bu kişiler için yeni bir hukuki rejim kurulmuştur (Kaya, 2018: 33). Geçici koruma mekanizması, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91'inci maddesine dayanarak 22 Ekim 2014 tarihinde Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği'ne dayanmaktadır. Bu mekanizmaya göre geçici korumadan faydalanabilecek yabancılar dört kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar (i) ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, (ii) ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, (iii) bireysel ya da kitlesel olarak Türkiye sınırlarına gelen, (iv) Türkiye sınırlarından geçen ve koruma başvuruları bireysel olarak değerlendirmeye alınmayanlardan oluşmaktadır. Geçici Koruma Mekanizması ülkesinden ayrılmak zorunda kalan, ülkesine dönemeyen ve bireysel veya grup halinde Türkiye sınırına gelen veya Türkiye sınırından geçen ve koruma talepleri bireysel olarak değerlendirilmeyen yabancılar için geçerlidir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamındaki geçici koruma statüsü sahiplerinin Türkiye'de çalışma hak-

ları 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu, Geçici Koruma Yönetmeliği ve Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik'te yer almaktadır (Kaya, 2018: 34). Belirtmek gerekir ki geçici koruma mekanizmasından sadece Suriyeliler faydalanmamaktadır. Herhangi bir coğrafi şart koşulmadığından bütün yabancılar bu mekanizmadan faydalanabilmektedir.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, yabancıların Türkiye'ye giriş, kalış ve çıkışlarına ilişkin usul ve esaslar ile korumanın kapsamı ve uygulanmasına dair usul ve esasları belirlemektedir. Bu bağlamda Türkiye'de koruma arayan Avrupalılar dışındaki yabancılar, geçici koruma kurallarına tabidir. Düzenlemeye göre ülkesini terk etmek zorunda kalan, çıktığı ülkeye dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla Türkiye sınırlarına giren veya sınırları geçen yabancılar geçici koruma sağlanabilecektir. Ülkenin ekonomik ve mali olanakları doğrultusunda, yabancı uyruklu kişiler veya uluslararası koruma başvurusu yapan bireylerin, topluma uyum süreçlerinin kolaylaştırılması hedeflenmektedir. Bu süreç, kişilerin sosyal yaşamda bağımsız hareket edebilme yeteneklerini teşvik etmeyi ve ülkelerine geri döndüklerinde, sosyal yaşamın farklı alanlarında üçüncü şahıslara ihtiyaç duymadan bağımsız bir şekilde hareket edebilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu hedefe ulaşmak için, kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarıyla uyum faaliyetleri planlanabilir (Bkz. 6458 sayılı kanun madde 98). 6458 sayılı kanunun 4'üncü maddesi geri gönderme yasağını konu etmektedir. Bu maddeye göre, kanuna tâbi hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı veya onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti veya herhangi bir sebeple hayatının veya hürriyetinin tehlikeye gireceği bir yere gönderilemez. 6458 sayılı kanunun 89'uncu maddesi yabancıların çalışma haklarını ve iş piyasasına erişimi düzenlemektedir. Bu düzenlemeye göre mülteci veya ikincil koruma statüsünü alan kişiler bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilmektedirler.

Sonuç olarak, uluslararası asgari standartlara uygun olarak tasarlanmış olan geçici koruma mekanizması, açık kapı politikası, geri göndermeme ilkesi, bireylerin durumunun belirlenmesi, kamplarda barınma ve diğer temel hizmetlerin sağlanması gibi önemli unsurları içermektedir (Öner, 2014: 44). Geçici koruma, bireylerin geri gönderildiklerinde insan hakları ihlalleri veya ciddi tehlikelerle karşılaşacak olmaları durumunda devreye giren bir koruma mekanizmasıdır. Bu mekanizma, devam eden silahlı çatışmalar, çevresel felaketler veya olağanüstü durumlar nedeniyle sığınma talep eden kişilere sağlanan geçici bir korumadır ve aynı zamanda bu bireylere çalışma izni verilmesini de öngörmektedir (Akın, 2020: 78). Suriyeli göçmenler açısından, geçici koruma, Cenevre Sözleşmesi ve "misafirlik" anlayışına kıyasla insan hakları

ve özgürlükler açısından daha kapsamlı ve etkili bir çözüm sunmaktadır. Bu düzenleme, Suriyeli göçmenlerin kendi ülkelerine geri gönderilmelerini engellerken, onlara yasal olarak kalma hakkı tanımaktadır. Ayrıca, geçici koruma statüsüne sahip Suriyeliler, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel hak ve hizmetlere erişim imkânına sahip olmaktadır (Mülteci Hakları Merkezi, 2021:1). Bununla birlikte, mevzuat çerçevesinde tanınan iş gücü piyasasına erişim hakları, bazı yerel yönetimlerin uygulamalarıyla sınırlandırılmaktadır. Bazı belediyelerde, kamuoyuna yansıyan uygulamalar, bu hakların tabelalar aracılığıyla kısıtlanmasına yönelik örnekler teşkil etmektedir. Bu bağlamda, tabelalarla ilgili mevzuatın, standartların ve uygulamaların daha ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

Tabelalar: Görüntü Kirliliği, Mevzuat ve Uygulama

Reklam tabelaları, işletmelerin görsel kimliklerini oluşturan önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Reklam tabelaları işletmeler için birçok fayda sağlayabilir. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

- İşletmenin marka bilinirliği,
- İşletmenin ürün veya hizmet tanıtımı,
- Müşteri çevresi ve potansiyel müşteriye artırma,
- İşletme adresinin kolayca bulunması,
- İşletmenin satışının artırılması,
- İşletmenin ürünlerinin pazarlanması.

Bu ve benzeri sebeplerle işletmeler için reklam tabelaları önemli bir pazarlama unsurudur. Reklam tabelaları, işletmelerin ürün ve hizmetlerini hedef kitleye tanıtmak için yaygın olarak kullanılan araçlardır. Ancak, bu tabelaların oluşturduğu görüntü kirliliği, önemli bir çevresel sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle büyükşehirlerde, şehir yaşamının önemli bir çevresel etkisi olan görüntü kirliliği, estetik ve çevresel uyumun bozulmasına yol açan unsurlardan biridir. Teknolojik gelişmeler ve kentlerde artan nüfus, görüntü kirliliğini daha fazla gündeme getirmiştir. Genel olarak, görüntü kirliliği çevresel uyum ve estetiğin bozulmasıyla ortaya çıkan görsel rahatsızlık olarak tanımlanabilir. Bu sorunun çevresel bir mesele olarak kabul edilmesinin sebepleri arasında, insanların estetik algısı üzerinde yarattığı olumsuz etkiler, ruh sağlığına olan etkileri ve çevresel kalitenin düşmesi sayılabilir.

Görüntü kirliliği, modern toplumda giderek daha fazla tartışılan bir çevresel sorundur. Artan nüfus, plansız ve çarpık yapılaşma, çevresel düzenleme-

lerdeki eksiklikler ve ticari kaygılar, görüntü kirliliğinin yayılmasındaki başlıca faktörlerdir. Kentsel atıklar, düzensiz yapılaşma, alt ve üst yapı sorunları, görüntü kirliliğine yol açan unsurlar arasında yer alırken, reklam tabelaları da bu kaynaklar arasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu tabelalar, kent sakinlerinin yaşam kalitesini olumsuz etkileyebilir ve görsel estetik açısından rahatsızlık yaratabilir. Dolayısıyla, görüntü kirliliğiyle mücadele etmek, insanların yaşam kalitesini artırmak adına büyük önem taşımaktadır.

Görüntü kirliliğiyle mücadelede hem bireylerin hem de devlet kurumlarının sorumlulukları bulunmaktadır. Bu bağlamda, literatür incelendiğinde, özellikle kent imar planlarında, altyapı düzenlemelerinde ve yeşil alanların artırılmasında estetik kaygıların göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, reklam tabelalarının düzenlenmesi ve reklamcılıkla ilgili kontrol önlemlerinin alınması, bu mücadelede önemli bir yer tutmaktadır. Dünyanın farklı bölgelerinde, görüntü kirliliğiyle mücadele etmek için çeşitli politikalar uygulanmaktadır. Bu politikalar arasında, en dikkat çeken örneklerden biri, São Paulo Belediye Başkanı Gilberto Kassab tarafından 1 Ocak 2007 tarihinde yürürlüğe giren Temiz Şehir Yasası'dır (Toros, 2021: 246). Bu yasa, şehir planlaması ve çevre düzenlemeleri konusunda diğer kentlere model teşkil etmekte ve sürdürülebilir kentsel gelişme adına önemli bir örnek olarak kabul edilmektedir.

Fotoğraf 1: São Paulo'nun "Temiz Şehir Yasası" Uygulanmadan Önceki ve Sonraki Görüntüsü

Kaynak: Kohlstedt, 2016.

Yasanın uygulanmasından elde edilen veriler, görsel kirliliğin azaltılmasının kent estetiği ve yaşam kalitesi üzerinde olumlu etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Bu yasa üzerine yapılan akademik analizler, kentsel yönetim stratejilerinin toplum üzerindeki etkilerini incelemekte ve sürdürülebilir

kentleşme politikalarına dair değerli bulgular sunmaktadır. Fotoğraf 1’de, yasa-
sayla gerçekleştirilen değişim gösterilmektedir. Yasadan önce cadde boyunca
yer alan devasa reklam panoları, ciddi bir görüntü kirliliği yaratırken, yasa-
dan sonra bu panolar kaldırılmış ve cadde, görsel kirlilikten arındırılmıştır.

Belediyelerin uyguladığı yasakların yanı sıra, küresel ölçekte bir hareket
de, ticari reklamların yerine şehirlerdeki kamusal alanların artırılması gerek-
tiği yönünde şekillenmektedir. Vatandaşlar, sanatçılar ve aktivistler, sokak-
larda markaların kaldırılması veya reklamların kısıtlanması için çeşitli etkin-
likler düzenlemektedir (Toros, 2021: 247). Örneğin, ABD’nin Alaska, Hawaii,
Maine ve Vermont eyaletlerinde birçok billboard reklamı yasaklanmıştır. Pe-
kin’de ise, belediye başkanı, lüks apartmanlara yönelik kamuya açık reklamları,
bu yapıların benmerkezc ve aşırı hoşgörülü yaşam tarzlarını teşvik ettiği
gerekçesiyle yasaklamıştır. Paris, yakın zamanda kamusal reklam alanlarını
üçte bir oranında azaltırken, Tahran 2015’te 1.500 reklam panosunu 10 gün
boyunca geçici olarak sanatsal objelerle değiştirmiştir (Kohlstedt, 2016).

Görüntü kirliliğiyle mücadele etmek ilgili kamu kurumların sorumluluk-
ları arasında yer almaktadır. Türkiye’de Reklam tabelalarına ilişkin düzenle-
meler 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanu-
nu ve 2464 Belediye Gelirleri Kanunu’nda geçmektedir. 5393 sayılı Belediye
Kanunu belediyenin yetkileri ve imtiyazları bölümü 15’inci maddeye göre
reklam panoları ve tanıtıcı tabelalar konusunda standartlar getirmek beledi-
yelerin görev ve yetkileri arasında sayılmaktadır. Aynı maddeye göre beledi-
yeler kanunların kendilerine verdiği yetkiler çerçevesinde yasaklar koymak,
uygulamak ve kanunlarla belirlenen cezaları verme yetkileri bulunmaktadır.
5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nda buna paralel bir düzenleme yer
almaktadır. Büyükşehir Belediye Kanunu 7’nci maddesi şu şekildedir:

Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yollar,
meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımı ile bu
yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmek; kentsel tasarım proje-
lerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koy-
mak; ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan,
bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara
verilmesi işlerini gerçekleştirmek.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun 7’nci maddesinin birinci
fıkrasının (g) bendine göre, ilan ve reklam asılacak yerleri ile bunların şekil
ve ebadını belirlemek, büyükşehir belediyelerinin yetki alanına girmektedir
(Duru, 2020: 833). Mevzuatın hükümlerinden de anlaşılacağı üzere, reklam
panoları ile ilgili düzenlemelerden sorumlu olan yetkili organ belediyelerdir.
Belediyeler, bu alanda yönetmelikler çıkarabilir ve belirli standartlar oluş-

turabilir. Bu durum beraberinde belediyelerde farklı standartların ve uygulamaların gelişmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda, iş piyasaları açısından önemli bir yer tutan reklam tabelalarının büyük ölçüde belediyelerin inisiyatifine bırakıldığı görülmektedir. Bununla birlikte Türk Standartlar Enstitüsü (TSE) tabelalar konusunda bir standart kabul etmiştir. 19.03.2018 tarihinde TS 13813 numarayla TSE, kurum ve kuruluşlarda kullanılan tabelalar için kurallar kabul etmiştir. Bu kurallar görüntü kirliliğinin önlenmesi ve çevrenin rahatsız edilmemesi gibi amaçlarla tabelaların şekli ve ebatlarını konu etmektedir. Çalışmanın kapsamını ilgilendiren konu tabelalardaki Türkçe dışındaki dillerdir. TSE'nin bu konuda belirlemiş olduğu standartlar şöyledir: "Tabelalar imla ve dil yönünden kusursuz, uygun punto kullanılarak yazılmalı, yazımlarında Türkçe kelimeler kullanılmalı, istenilmesi hâlinde yabancı dilde ifadeler Türkçe metnin altında Türkçe ifadenin yaklaşık %25'i büyüklüğündeki puntolarla yazılmış olmalıdır (Erdem, 2023: 29)". TSE'nin bu standardına göre tabelalarda Türkçe dışında bir dil kullanılabilecektir. Ancak Türkçe dışındaki ibarelerin yazım büyüklüğü Türkçe karakterlerin yüzde 25'i büyüklüğünde olmalıdır. Türk Standartları Enstitüsü'nün tabela standartlarına ilişkin kararı esasen kamu kurum ve kuruluşları için geçerlidir. Söz konusu standartlar kurum ve kuruluşlarda kullanılan tabelalar için genel kuralları kapsamaktadır. Nitekim standartların ilan edildiği metinde kamu kurum ve kuruluşu: "belirli bir kamu hizmetinin yerine getirilmesi amacıyla kurulmuş kamu tüzel kişisi" olarak tanımlanmaktadır (Erdem, 2023: 20). Bununla birlikte belediyeler bu standartları temel alarak yönetmeliklerini değiştirebilirler. Belediyelerin tabela yoğunluğunu önlemek için kullanabileceği bir araç enstitünün standartları olabilir (Duru, 2020: 834). Nitekim Göç İdaresi Türk Standartları Enstitüsü standartları çerçevesinde bir denetim yaptığını ilan etmiştir. 18.06.2022 tarihinde Göç İdaresi Başkanlığı'nca yapılan duyuruya göre, Türk Standartları Enstitüsü tarafından belirlenen TS 13813 numaralı tabelalara ilişkin standartlar çerçevesinde Türkiye genelinde iş yerlerinde bir denetim yapılmıştır. Bu standardın uygulanmasının takibi ve ayrıca vergi belgesi olmayan iş yerlerinin yarattığı haksız rekabetin önlenmesi amacıyla yurt genelinde valilikler tarafından koordineli denetimler sonucunda 4 Kasım 2021 tarihinden itibaren bugüne kadar (Göç İdaresi Başkanlığı, 2020):

- (i) 19.309 iş yerinin yabancılar tarafından işletildiği, (ii) 15.666 iş yeri tabelasının TSE standartlarına uygun olduğu, (iii) 3.643 iş yeri tabelasının TSE standartlarına uygun olmadığı tespit edilmiştir. (iv) Söz konusu tabelalara ilişkin uygulanan idari süreçlerin ardından 2.151'i standartlara uygun hale getirilmiş olup diğer tabelaların süreçleri devam etmektedir. (v) 1.815 işletmeye vergi kaydı olmadığı için idari yaptırım uygulanmıştır.

Göç İdaresi Başkanlığı'nın kamu kurum ve kuruluşları için ilan edilmiş olan standartlar çerçevesinde kişilere ait iş yerlerinde yaptığı denetimin kanaatimizce hukuki bir geçerliliği yoktur. Bununla birlikte bir standartın var olması ise belediyelerin çıkarabileceği tabelalara ilişkin yönetmelikleri keyfiyetten uzak bir şekilde düzenlenebilmesi imkânı vermektedir. Özellikle Arapça dilinde yazılan tabelaların yasaklanması hususunda bazı belediyelerin tutumu böyle bir ihtiyacı önemli kılmaktadır.

Suriyelilerin Karşılaştıkları Ayrımcılık: Tabela Yasakları

Suriyelilere yönelik görüntü kirliliği gerekçesiyle uygulanan tabela yasakları, bu sorunun arkasında gizlenen ayrımcılığın bir yansımasıdır ve genel olarak sığınmacılara yönelik ayrımcı tutumların bir parçasını oluşturmaktadır. Suriye krizinin başlangıcından itibaren ve bunun bir sonucu olarak Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye giriş yaptığı ilk andan itibaren CHP'nin izlediği politika, yalnızca hükümetin Suriye politikasını eleştiren bir yaklaşım olmanın ötesinde, aynı zamanda Suriyeli sığınmacıları hedef alan ve bu konuya dair olumsuz bir söylemi gündeme taşıyan bir nitelik taşımaktadır (Özipek, 2021:8). Hükümetin açık kapı politikası ile iç savaştan kaçan Suriyelileri ülkeye kabulünü, muhalefet partileri Suriye'nin iç işlerine karışıldığı, güvenlik tehdidi oldukları, vatandaşa ekonomik külfetler yüklendiği vb. gerekçelerle sürekli eleştirmişlerdir ve iktidara geldikleri takdirde Suriyelileri ülkelerine göndereceklerini vaat etmişlerdir (Subaşıoğlu ve Kara, 2023: 36). Sığınmacılara yönelik rahatsızlıklar ekonomik ve güvenlik gibi söylemlere dayanmaktadır (Varış ve Boz, 2022: 577). Bekir Berat Özipek sığınmacılara yönelik ayrımcılığın en güçlü görünen tarafının ekonomiye ilişkin algılar olduğunu belirtmektedir. Sığınmacılara yönelik ayrımcılık, sığınmacıların ülkeye ekonomik bir yük olduğu, kendilerine paraların aktarıldığı, çocuklarının ücretsiz bir şekilde okullarda eğitim gördüğü ve benzeri gibi argümanlar üzerinden gerçekleştirilmektedir (Özipek, 2018: 125). Bu ayrımcı yaklaşımı medya organlarında görmek de mümkün. Zararsız ve Sönmez çalışmalarında, üstünde durdukları husus, Şalom Gazetesi özelinde, medyanın kullandığı dil ve görsellerle bir tutum sergileyebiliyor olmalarıdır (Zararsız ve Sönmez, 2024). Suriyeliler özelinde bu tutumu irdeleyerek, medyada kullanılan metaforlar üzerinden ayrımcılığı inceleyen Hatice Çoban Keneş'in çalışmasında, sığınmacıların Türkiye'ye girişini konu alan haberlerde, mülteciler için sıklıkla 'akın', 'sel' ve 'dalga' gibi metaforların kullanıldığı ve bu metaforların, sığınmacılara yönelik tehlikeli ve tehditkâr bir algı oluşturduğu vurgulanmıştır (Çoban Keneş, 2016: 276). Bu ayrımcı söylem, bir propaganda ve yaklaşımın sonucu olmakla birlikte, aynı zamanda ayrımcılığın bir parçası olarak özel-

likle CHP ve İyi Parti belediyeleri tarafından uygulanan tabela yasaklarında kendini göstermektedir. Görüntü kirliliği gerekçesiyle getirilen tabela yasakları ve idari para cezaları, sığınmacılara yönelik ayrımcılığın somut örnekleri arasında yer almaktadır. Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye gelmesi ve iş hayatında aktif olarak yer alması Arapça dilinde yazılan tabelaların görünür-lüğünü artırmıştır. 1928 yılında yapılan değişiklikle Türkiye Latin alfabesini kullandığından insanlar Arapça harfleri tabelalarda görmedi (Cetingüleç, 16 Temmuz 2019). Suriyeli göçmenler Türkiye'de iş yerleri açmakta ve işletmektedirler. Bu iş yerlerine asılan tabelalar tartışma konusu olmaktadır. Arapça ibarelerin yer aldığı tabelaların yasaklandığı ve iş yerlerine idari yaptırımlar uygulandığı gözlemlenmektedir. Bu tür uygulamaları hayata geçiren belediyelerin büyük çoğunluğu, CHP ve İyi Parti'nin yönetimindeki belediyelerdir.³ Bu belediyelerin, tabela yasakları gibi uygulamalarda başrol oynamalarının temel gerekçesi, CHP ve İyi Parti'nin Suriyelilere yönelik ötekileştirici, dışlayıcı ve ayrımcı bir politik tutum sergilemiş olmalarıdır. Tabela yasakları, her iki partinin ektiği ötekileştirici söylemin sonuçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bekir Berat Özipek'e göre, siyasette nefret söyleminin üretilmesinde ana pay, bu iki partiye aittir. Özellikle CHP'nin şeytanlaştırma, ötekileştirme, hedef gösterme temelli politik söylemi birçok bakımdan İyi Parti'nin kaba ayrımcılığının ötesinde bir propagandaya dönüşmüştür (Özipek, 2021: 7). Esasen tabelalara yönelik yasaklayıcı tutum İzmir, Hatay, Adana gibi illerde 31 Mart yerel seçimlerinden öncesinde de görülmektedir. 31 Mart 2024 yerel seçimlerinden sonra ise Arapça tabelalarını yasaklayan uygulamalar artmıştır. 31 Mart 2024 tarihinde yapılan yerel seçimlerden sonra bazı belediye başkanlarının ilk uygulamalarından birisi başta Arapça olmak üzere yabancı dillerdeki tabelaları kaldırmak ve yasaklamak oldu (Aykol, 18 Mart 2024).

CHP adaylarının kazandığı Kilis Belediyesi, Afyon Büyükşehir Belediyesi, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Yalova Belediyesi, Adana Büyükşehir Belediyesi, Bolu Belediyesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İyi Partili adayın kazandığı Nevşehir Belediyelerinin ilk uygulamaları arasında Arapça tabelaların kaldırılarak yasaklanması, özellikle Suriyeli göçmenlere ait iş yerlerinin kapatılması veya çeşitli cezalar yazdırılması olmuştur (Bkz. Fotoğraf 2).

³ Ak Parti'ye yakın İstanbul Fatih Belediyesi, Bursa Osmangazi Belediyesi'nin de Arapça tabela yasakları örnekleri görülmektedir. Böylesi bir tutum Ak Parti genel siyasetinde kabul edilmediğinden ilgili başkanlar bu yasakları sürdürememiş ve yeniden başkan adayı olamadıkları görülmektedir. Bu tutum bize tabela yasaklarında Türkiye'de başlıca aktörün CHP ve İyi Parti olduğunu göstermektedir. <https://www.odatv.com/guncel/yandas-istedi-arapca-geri-geldi-104287>

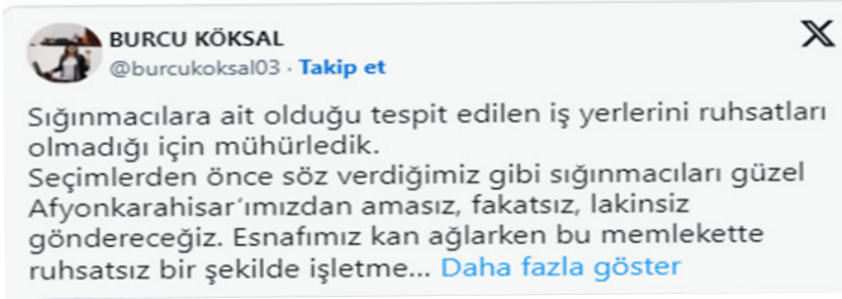
Fotoğraf 2: Kimi Zabıta İş Yerlerindeki Tabelaları Sökmesi

Kaynak: Serbestiyet.com (20 Nisan 2024)

Belediyeler, kamu kuruluşları olarak hukuka uygun hareket etmeli, idari işlemlerinde keyfi tutum sergilememeli ve ayrımcılık yapmamalıdır. Bu, demokratik bir hukuk devletin temel gereklilikleri arasında yer almaktadır. Kamu kurumlarının, bireyler arasında ayrımcılık yapması ve idari işlemlerinde keyfi davranması, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere, çalışma hakkına, kanun önünde eşitliğe, idarenin hukuka uygun işlem yapma yükümlülüğüne ve ayrımcılık yasasına aykırıdır. Medyada yer alan haberlerde, CHP ve İyi Parti belediyelerinin, Suriyeli göçmenlerin iş yerlerine karşı ayrımcı ve keyfi tutumlar sergiledikleri görülmektedir. Bu tutum, söz konusu partilerin genel politika ve söylemlerinden bağımsız olarak değerlendirilemez. Başından itibaren Suriyeli göçmenlere karşı tahammülsüzlük barındıran bu politikaların, kazanılan belediyelerde çeşitli araçlarla uygulandığı gözlemlenmektedir. Özellikle CHP ve İyi Parti'nin 31 Mart 2024 yerel seçimlerinde kazandıkları belediyelerde, Suriyelilere ait iş yerlerine yönelik tabela yasakları ve diğer ayrımcı uygulamalar gerçekleşmiştir. Uzun bir aradan sonra 31 Mart 2024 yerel seçimlerinde CHP'nin kazandığı Afyon Büyükşehir Belediyesi'nde, belediye başkanının ilk uygulamaları arasında göçmenlere ait iş yerlerinin kapatılması ve belediyenin evlendirme işlemlerinde göçmenlere karşı ayrımcı bir politika izleyerek farklı ücretler talep etmesi yer almıştır.

Fotoğraf 3: Afyon Büyükşehir Belediyelerine Ait Paylaşım

Kaynak: Serbestiyet.com (20 Nisan 2024)

CHP'nin kazandığı Afyon Büyükşehir Belediyesinin göçmenlere yönelik tutumunu ifade eden Fotoğraf 2'de yer alan belediye başkanının paylaşımı göçmenlere yönelik politik tutumun yansımasıdır. Haber sitelerinde yer alan bilgilere göre, belediye başkanının dükkânların mühürlenmesinde bizzat yer alması ve bu süreci sosyal medyada paylaşması, popülist bir uygulamanın yansıması olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda CHP'nin sahip olduğu mülteci karşıtlığından bağımsız değerlendirilmemelidir. Yeni Asır gazetesi söz konusu belediye başkanının şu sözlerine yer vermiştir: “Zabıtalarla beraber dükkânları gezen Başkan Köksal, seçimlerden önce söz verdiğini ve Suriyelileri Afyonkarahisar’dan âmâsız, fakatsız, lakinsiz göndereceklerini de ifade etti (Karataş, 21 Nisan 2024).” Göçmenlere yönelik ayrımcı bir politikanın devamı olarak aynı dönemlerde Afyon Büyükşehir Belediyesi’nin yaptığı bir diğer uygulama ise evlendirme ücretleri olmuştur. Artıgerçek haber sitesi bu konuda belediye başkanının sözlerine şöyle yer vermiştir: “Nikâh ücretleri için belirlenen fiyatlar geçici sığınmacılar için 25 kat olarak uygulanır ifadesini ilave ettik. Belediye nikâh salonu için belirlenen 400 TL olan genel giderlerin nikâh bedelini onlar için 10 bin lira olarak uygulayacağız (Artıgerçek, 04 Mayıs 2024).”

İş yerlerine yönelik yasaklamanın bir başka örneği Uşak Belediyesi olmuştur. CHP'nin yerel seçimlerde kazanmış olduğu Uşak Belediyesi idari işlemlerle göçmenlere karşı ayrımcı bir tutum sergilemiştir. Yeni Asır haber sitesinde yer alan haber şöyledir (Karataş, 21 Nisan 2024):

Seçim öncesi süreçte ve göreve geldiği günden bu yana sığınmacıları şehirde istemediğini ve bu şekilde Uşaklılara daha huzurlu bir ortam sunacağını söyleyen Uşak’ın CHP’li Belediye Başkanı Özkan Yalım, ruhsatı olmayan yabancı işletmeleri mühürleyerek kapattı. Yalım, bizzat başında bulunduğu denetimlerde yanındaki zabıta görevlileriyle kent genelinde Afganlar ve Suriyelilere ait olan işletmeleri gezerek ruhsatları olmadığı gerekçesiyle kapattı (...) Yalım’ın “Hiçbir Afgan’a, Suriyeli’ye işyeri

açma ruhsatı vermeyeceğim. Ben artık mülteci istemiyorum. Sığınmacılar Uşak'ta işyeri ruhsatı alamayacak» sözleri de tepki çekti.

Göçmenlere yönelik ayrımcı tutumlarıyla en fazla dikkat çeken belediyelerden biri Bolu Belediyesi olmuştur. Bolu Belediyesi'nin göçmenlere karşı sergilediği tutum, birçok sivil toplum kuruluşu tarafından eleştirilmiştir. 31 Mart yerel seçimlerinden önce de bu tutum açıkça görülmekteydi ve seçim sonrasında aynı uygulamalara devam edilmiştir. Bolu Belediye Başkanı, şehirde yaşayan göçmenlerin su faturası ve katı atık vergi ücretlerine 10 kat zam yapılacağını açıklayarak, göçmenleri istemediklerini ve ülkelerine dönmelerini istediğini belirtmiştir (Gazete Duvar, 27 Temmuz 2021). 31 Mart 2024 seçimlerinden sonra belediye başkanlığı koltuğuna yeniden oturan Tanju Özcan'ın ilk kararı arasında yine göçmenlere yönelik ayrımcılık olmuştur. Özcan, yaptığı açıklamada Suriyeli göçmenlere belediye tarafından yapılan her türlü sosyal yardımın kesildiğini ve kendilerine iş yeri açma ruhsatı verilmeyeceğini açıklamıştır (Göç Araştırmalar Derneği, 31 Mart 2024). Bolu Belediyesi'nin göçmenlere yönelik su faturası ve evlendirme ücretlerine yaptığı zam uygulaması Uluslararası Mülteci Hakları Derneği tarafından mahkemeye verilmiş ve idare mahkemesi Belediyeyi haksız bulmuştur. Belediyenin almış olduğu kararlar Anayasada yer alan cumhuriyetin nitelikleri, devletin amaç ve görevleri, eşitlik, hürriyetlerin niteliği, yabancıların durumu, milletlerarası sözleşmeler gibi gerekçelerle hukuka aykırı bulunmuştur (Independent Türkiye, 17 Şubat 2022).

31 Mart 2024 yerel seçimlerinden sonra CHP'nin kazandığı bir diğer belediye başkanlığı ise Bursa Büyükşehir Belediyesi olmuştur. Belediye meclisinin yaptığı ilk toplantıda yabancı dillerde tabela yasağı kararı verilmiştir (Bkz. Fotoğraf 3). Özellikle Suriyeli göçmenlere ait Arapça tabelaların kaldırılmasını isteyen yönetim oy çokluğuyla yabancı dillerdeki tabela yasaklarını kabul ettiğini açıklamıştır (İlkha, 17 Nisan 2024). Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin söz konusu tabela yasak kararında asıl hedef Suriyelilerin iş yerlerine ait tabelalar olduğunu belirten Aydoğdu, bu kararın Suriyelilere uygulanmasının kolay olduğu ancak diğer dillerdeki tabelalar için ise uygulanmasının zor olduğunu belirtiyor. Bursa'da çok fazla zincir market ve uluslararası markaların bulunması bu yasakların uygulanmasını zorlaştırmaktadır (Aydoğdu, 14 Mart 2024).

Fotoğraf 4: Bursa Büyükşehir Belediyesine Ait Paylaşım

Kaynak: Serbestiyet.com (20 Nisan 2024)

Hatay Büyükşehir Belediyesi'nde de tabela yasaklarının tarihi daha eskiye dayanıyor. Evrensel Gazetesi'nde yer alan haber şöyle (Evrensel Gazetesi, 28 Mayıs 2017): "Hatay'ın Antakya ilçesine bağlı Kurtuluş Caddesi ve Hal Mahallesi, Otogar civarı Narlıca mahallesi ve kentin en işlek yerlerinde asılan Arapça tabelaların sökülmesine başlanırken, yasağa uymayan esnaflara 600 lira idari para cezası kesileceği belirtildi."

Belediyelerin tabela yasakları birçok sivil toplum kuruluşu ve insan hakları aktivisti tarafından eleştirilmiştir. Sığınmacı Hakları Platformu üyesi Taha Elgazi vergisini veren Suriyeli esnafın karşılaştığı ayrımcılığa devlet sessiz kalınca, belediye yönetimlerinin böylesi uygulamalarının önünün açıldığını belirtmektedir. Elgazi Alanya'da, Antalya'da yüzlerce işyeri Rusça, Ukraynaca tabelalarla dolu. İstanbul'da yüzlerce işyerinde İngilizce, Çince, Rusça tabela varken sadece Arapça tabelaların kaldırılmasının ırkçılık olduğunu vurgulamaktadır (Aykol, 18 Mart 2024). Tabela yasaklarını eleştiren Ufuk Uras'a göre: "İngilizce, İspanyolca tabelalara değil de Arapça tabelaya sinirlenmek bir suçüstü halidir". Ona göre Arapça tabelalar bu yönde bir talebin sonucudur. Belediyeler böylesi bir hizmeti engellemek yerine kolaylaştırmalıdır (Aykol, 18 Mart 2024)." Suriyeli göçmenler hususunda insan hakları çerçevesinde çalışmalarını bulunan Bekir Berat Özipek tabela yasakları konusunda ayrımcılık karşısında hukuki mekanizmaların etkin bir şekilde işletilmesi gerekliliğine işaret etmektedir (Aykol, 18.04.2024). Ona göre Türkiye'de Araplara yönelik ayrımcı ve ırkçı tutumlar, bu tutumların yol açtığı şiddet ve fiziksel saldırılar, temel olarak hukukun etkin bir biçimde işletilmemesinden ve ayrımcılık yasağının gereği gibi uygulanmamasından kaynaklanmaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Zafer Partisi ve benzeri ayrımcı ve ırkçı odakların söylem ve eylemleri bu bağlamda eleştiriye açık olmakla beraber, bu durum, hukuk devletinin sorumluluğunu ortadan kaldırmamaktadır.

Hukukun gereklerinin yerine getirilmemesi ve ayrımcılığa karşı etkili tepkiler alınmaması, toplumsal kötülüklerin ilerlemesine zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda, ahlaki olarak ne denli tartışmalı bir pozisyonda olursa olsun, gelecekte meydana gelecek olaylar açısından yalnızca muhalefet partileri değil, hukukun gereklerini yerine getirmeyen ve ayrımcılık karşıtı mekanizmaları işletmeyen devlet yapıları asli sorumluluğa sahiptir. Ayrımcı ve ırkçı söylemde bulunan siyasi partilerin eylemleri eleştiriye açık olmakla birlikte, temel beklenti, hakların korunması ve ayrımcılığın önlenmesi noktasında sorumluluk makamında bulunan hükümet ve devletin etkin bir şekilde harekete geçmesidir. Bu bağlamda, bireylerin odak noktası, ayrımcı odakların söylemlerinden ziyade devletin hukukun gereklerini yerine getirme ve ayrımcılığı önleme konusundaki yükümlülüklerini yerine getirme düzeyi olmalıdır.

Tabela yasaklarının hukuki olmadığını belirten avukat İbrahim Bayram, belediye kanunlarında reklam ve ilanlara ilişkin belediyelere verilen yetkilerin şekil ve ebatlarına ilişkin olduğu üzerinde durmaktadır. Tabela yasaklarının, dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle bir kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunması ve benzeri bir ayrımcılığa uğramasını düzenleyen 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Nefret ve Ayrımcılık başlıklı 122'inci maddesine, Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmelere, Anayasa'nın 10'uncu maddesinde ifade edilen eşitlik ve kanunilik ilkesine aykırı olduğunu belirtmektedir (Bayram, 13 Ağustos 2023).

CHP'li belediyelerin Arapça tabela yasakları ve benzeri ayrımcı politikalar için kamuoyunda artan tepki sonrası CHP genel başkanı Özgür Özel bir açıklama yapmıştır. Yaptığı açıklamada Suriyeli göçmen meselesinin belediye yöneticilerinin çözebileceği bir mesele olmadığını, belediyelerin nikâh kıymamasıyla Suriyelileri memleketlerine gönderemeyeceklerini belirtmiştir. Genel Başkan Özel, Arapça tabela yasakları konusundaysa belediyeleri uyararak, etkileşim alınması amacıyla Arapça tabelalara karışılmamasını, Arapçanın Kur'an dili olduğu ve halkı inciteceğini dile getirmiştir (Netgaste, 12 Mayıs 2024). Genel başkan düzeyinde belediye başkanlarının yasaklarına tepki gösterilmesi göçmenlere yönelik CHP belediyelerinden gelen ayrımcı uygulamaları durdurup durduramayacağını zaman gösterecektir. Ancak genel başkan düzeyinde bir eleştirinin olması ayrımcı tutumun durdurulması açısından önemli görülmelidir. Diğer taraftan genel başkanın tepkisi veya uyarısı göstermektedir ki belediyelerin tabelalara ilişkin yetkileri Suriyelilere yönelik politikanın bir aracı olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle tabelalara ilişkin belediyelere bırakılan yetkilerin istismar edilmemesi için genel bir düzenlemeye ihtiyaç vardır.

Değerlendirme ve Öneriler

Tabelalar, işletmeler için vazgeçilmez bir unsur olmasına rağmen, çevre sorunları bağlamında görüntü kirliliğine yol açabilmektedir. Bu tür görüntü kirliliğiyle mücadele etmek, kamu kurumlarının sorumluluğudur. Türkiye’de belediyeler, bu sorumluluğu yerine getirmekle yükümlü olan kamu kuruluşlarıdır. Ancak, belediyeler bu sorumluluklarını yerine getirirken, herhangi bir ayrımcılığa başvurmamaları gerekmektedir. Sonuçta, belediyeler de diğer kamu kuruluşları gibi, gerçekleştirdikleri tüm işlemlerinde hukuka ve insan haklarına uygun hareket etmek zorundadırlar. Suriyeli göçmenlere yönelik işletmelerine ilişkin tabela yasakları, bariz bir ayrımcılık içermektedir. Bu ayrımcılık, iki farklı yöntemle gerçekleştirilmektedir. İlk olarak, doğrudan bir kişi veya grup için farklı bir uygulama yapılmakta; ikinci olarak ise, benzer durumdaki kişilere farklı muamelede bulunmaktadır. Suriyeli göçmenlerin iş yerlerine yönelik tabela yasakları ve yaptırımlarda her iki yöntem de açıkça görülmektedir. Birinci yöntem, Suriyeli göçmenlerin iş yeri tabelalarının hukuka aykırı ve keyfi bir şekilde yasaklanmasıdır. İkinci yöntem ise, yalnızca Arapça yazılı tabelalara yönelik özel bir yaptırım uygulanmasıdır.

İç çatışma ve zulümden kaçarak Türkiye’ye sığınan Suriyeli göçmenler Türkiye’nin Cenevre Sözleşmesi’ne koymuş olduğu coğrafi şerhten dolayı mültecilik statüsünden faydalanamamaktadırlar. Bunun yerine geçici koruma mekanizmasıyla Türkiye, Suriyeli göçmenlerin karşılaştığı sorunları çözmeye çalışmaktadır. Çalışmada CHP ve İyi Partili adayların kazandıkları belediyeler tarafından Suriyeli göçmenlere ait iş yerlerine karşı uygulanan tabela yasakları hukuki ve insan hakları boyutlarıyla incelenmiştir. Türkiye’nin tabela standartları bulunmamaktadır. Türk Standartları Enstitüsü tarafından 2018 yılında kabul edilen standartlar ise kamu kurum ve kuruluşları için geçerlidir. Tabela konusunda bir mevzuatın olmaması, ilan ve reklam konularında belediye kanunlarının belediyeleri yetkili gören genel çerçevesi tabela konularında belediyelerin ayrımcı ve keyfi bir tutumla hareket etmesine yol açmaktadır.

Tabela düzenlemeleri, özellikle çevresel bir sorun olan görüntü kirliliğini önlemek amacıyla gerekli bir araçtır. Ancak, bu çalışmada ele alınan belediyelerin uygulamaları, görüntü kirliliğiyle mücadele etmekten ziyade, Suriyeli göçmenleri tedirgin etme, rahatsız etme, sindirme ve nihayetinde göç etmelerini teşvik etme amacını taşımaktadır. Bu tür bir tutum, Anayasada güvence altına alınan temel hak ve özgürlükler, ayrımcılık yasağı, kanun önünde eşitlik, idarenin hukuka uygunluğu gibi ilkelere açıkça aykırıdır. Türkiye’nin sağladığı geçici koruma mekanizması çerçevesinde ise bu tür yasak-

lar hukuken doğru değildir. Zira, geçici koruma mekanizması, göçmenlerin geri gönderilmeleri konusunda kendi iradelerine dayalı bir süreç ve çalışma haklarını güvence altına almayı amaçlamaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve diğer uluslararası insan hakları sözleşmeleri, eşitlik, adalet, çalışma hakkı, mülkiyet hakkı ve ayrımcılık yasası gibi temel ilkelerle çelişmektedir. Söz konusu belediyelerin, özellikle Arapça tabelalara yönelik sergiledikleri ayrımcı tutumda belirgin bir ırkçılık barındırmaktadır. Bu uygulamalar, bir yandan özellikle Suriyeli göçmenlerin ekonomik ve sosyal yaşamlarını zorlaştırırken, diğer yandan açık bir insan hakları ihlali teşkil etmektedir. Bu tür bir uygulamanın, özellikle kamu kuruluşu olan belediyeler tarafından gerçekleştirilmesi, demokratik ilkeler ve insan haklarına dayalı hukuk anlayışıyla bağdaşmamaktadır. Türkiye'de bazı belediyelerin uygulamalarıyla gündeme gelen tabela yasakları bu konuda bir dizi reform ve anlayış değişikliğinin gerekli olduğunu göstermektedir. Çalışma kapsamında geliştirilen öneriler şöyle sıralanmıştır:

1. Türkiye tarafında Cenevre Sözleşmesi'ne konulan sadece Avrupalıları mülteci sayan coğrafi çekince kaldırılmalıdır. Bu, bütün göçmenler arasında var olan ayrımcılığı kaldıracağı gibi mültecilik mekanizmasıyla Suriyeliler dahil bütün göçmenlere insan hakları açısından daha güçlü bir koruma sağlayacaktır.
2. Bir kanun ile belediyelerin tabela yasaklarına ilişkin düzenleme yetkileri keyfilikten uzaklaştırılmalıdır. Sadece görüntü kirliliğini amaçlayan herhangi bir ayrımcılık barındırmayan ve insan haklarına uygun bir çerçeve çizilmelidir.
3. Yerel yönetim personellerine yönelik göçmenlik başta olmak üzere insan hakları eğitimleri verilmelidir.
4. Yerel yönetimlerin özellikle göçmenlere yönelik uygulamalarının insan hakları açısından denetimi ve sıkı takibi yapılmalıdır. Bu konulardaki ihlaller söz konusu olduğunda idari ve adli etkin bir yasal süreç başlatılabilmelidir.
5. Göçmenlerin hakları konusunda çalışan sivil toplum kuruluşlarının kent konseyi gibi araçlarla yerel yönetimlerin karar mekanizmasına dahil edilmelidir. Özellikle göçmenlere ilişkin karar süreçlerinde göçmenlerin görüşleri alınmalıdır.
6. Kamu kurum ve kuruluşlarının ortak çalışmalarıyla göçmen haklarına yönelik farkındalık kampanyaları geliştirilmelidir.
7. Yerel yönetimler ve ilgili kamu kurumları göçmenlerin ekonomik hayata katılımı konusunda iş yerleri açma ve çalışma hakları gibi konularda hukuki danışmanlık yapabilmeli ve önlerindeki bürokratik engelleri kaldırmalıdır.

8. Yerel yönetimler ve ilgili kamu kurumları iş birliğiyle göçmenlere yönelik dil eğitimi ve çeşitli mesleki atölyeler gibi araçlarla göçmenlerin topluma entegrasyonunu güçlendirici çalışmalar yapılmalıdır.
9. Kamu kurum ve kuruluşlarının göçmenler konusundaki politika ve uygulamalarının iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi açısından Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi gibi kuruluşlardan teknik ve hukuki danışmanlık alınmalıdır. Özellikle yerel yönetimlerin bu alanda uluslararası işbirlikleri geliştirmeleri teşvik edilmeli ve önlerindeki yasal ve bürokratik engeller kaldırılmalıdır.
10. Tabela uygulamaları ve göçmenlere yönelik uygulamalarda başarılı dünya örnekleri incelenerek Türkiye’de uygulanmalıdır.
11. Göçmenlere yönelik geleneksel ve sosyal medyada ayrımcı, ötekileştireci dil kullanımına karşı etkin bir yasal süreç başlatılmalıdır.
12. Kamuoyunun göçmen politikaları ve hakları konusunda cumhurbaşkanlığı iletişim kurumu ya da bu konuda oluşturulacak başka resmi bir kurum tarafından doğru ve hızlı bilgilendirme yapılmalıdır.

Kaynakça

- Akın, R. (2020). Geçici koruma statüsü: Genel bir bakış. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 5(2), 78-86.
- Artıgerçek. (2024, 05 Mayıs). Burcu Köksal ayrımcı uygulama: Afyonkarahisar’da 400 liralık nikâh ücreti mülteciler için 10 bin tl oldu.
- Aydoğdu, A., (2024, 14 Mart). Bursa’da Arapça tabela yasak. *Haberin Doğrusu*.
- Aygün, M., ve Kaya, C. (2016). Yabancılar ve uluslararası koruma hukukunda kalıcı bir çözüm olarak yerel entegrasyon. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(1), 87-142.
- Aykol, M.A. (2024, 18 Nisan). Yeni başkanlar işe Arapça tabeladan başladı. *Serbestiyet*.
- Bayram, İ., (2023, 13 Ağustos). Arapça tabelaların yasaklanması hukuki midir? *Urfa’nın Nabzı*.
- BBC. (2022, 9 Mayıs). Cumhurbaşkanı Erdoğan: ülkemize sığınan Suriyelileri asla kovmaya çağız.
- Birinci Gemici, N. (2017). Çalışma hayatında dezavantajlı bir grup: Göçmenler. *İş ve Hayat*, 2(4), 239-261.
- Cetingülec, M. (2019, 16 Temmuz). Mültecilerden sonra Arapça tabela sorunu. *Al-Monitor*.
- Çetinkaya, E. (2020). Ankara’nın dilbilimsel manzarası: ticari tabelalar. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (50), 193-203.
- Çoban Keneş, H. (2016). The role of metaphor in discriminatory hegemony: The use of metaphor in reporting of syrians. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(2), 253-280.
- Doğanay Ü. ve Çoban Keneş H. (2016). Yazılı basında Suriyeli ‘mülteciler’: Ayrımcı söylemlerin rasyonel ve duygusal gerekçelerinin inşası. *Mülkiye Dergisi*, 40 (1), 143-184.
- Duru, A. A. (2020). Belediyelerin ilan ve reklam vergisi uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 831-943.

- Erdem, B. S. (2023). AB geçici koruma yönergesi ve Türk mevzuatında geçici koruma statüsü sahiplerinin çalışma hakkının kapsam ve sınırları. *SDE Akademi Dergisi*, 3(1), 79-102.
- Erdem, E. (2023). Şehrin kimlik kartı tabelalar ve yön levhaları. *Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği*.
- Evrensel Gazetesi*. (2017, 28 Mayıs). Hatay'da belediyenin Arapça tabela yasağına tepki.
- Independent Türkçe*. (2022, 17 Şubat). Mahkeme, Bolu Belediyesi'nin göçmen karşıtı kararlarını 7 sayfalık gerekçeyle durdurdu.
- İlkha. (2024, 17 Nisan). Belediyelerin Arapça tabela hazımsızlığı.
- İncili, F. Z., ve Aysan, Ü. (2023). Covid-19 salgınının geçici koruma altındaki Suriyelilerin istihdam ve çalışma koşullarına etkisi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 209-223.
- İçduygu, A., ve Demiryontar, B. (2022). Türkiye'de devlet ve Suriyeli mülteciler: Çelişkili politikalar ve araçsal rasyonellik. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(Özel Sayı), 316-334.
- Gazete Duvar*. (2021, Temmuz). Bolu Belediye Başkanı'ndan ırkçı uygulama: Mültecilere 10 kat fazla su faturası.
- Gül, İ. I., ve Karan, U. (2011). *Ayrımcılık yasağı: Kavram, hukuk, izleme ve belgeleme*. Burcu Yeşiladalı ve Gökçeççek Ayata (Ed.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gülbil, U. (2019). Kilis'teki Arapça tabelaların dil ve kültür yönüyle incelenmesi. *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 4/2, 218-260.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2022, 18 Haziran). *Tabela denetimlerine ilişkin basın duyurusu*.
- Göç Araştırmalar Derneği. (2024, 31 Mart). Bolu Belediye Başkanı Tanju Özcan'ı ayrımcı, hukuk dışı ve tehlikeli kararından vazgeçmeye davet ediyoruz.
- Kahraman, M., ve Kazel, E. (2023). Tabelalar üzerinden kültür bölgelerini ve kültürel peyzajı okumak. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(1), 160-184.
- Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi. (1961). *TBMM Cenevre'de 1951 tarihinde imzalanmış olan mültecilerin hukuki durumuna dair sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve dışişleri komisyonu raporu*. (Sayı: 71-1448/1444).
- Karataş, İ. (2024, 21 Nisan). Bir elinde pense bir elinde mühür. *Yeni Asır*.
- Kaya, C. (2019). Geçici koruma statüsü sahibi yabancıların çalışma hakları. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 4(2), 33-65.
- Kohlstedt, K. (2016). Clean city law: Secrets of sao paulo uncovered by outdoor advertising ban. 99% *Invisible*.
- Lortoğlu, C. (2017). Suriyeli mültecilerin "misafir" olma haline misafirperverlik hukuku ve etiği açısından bakış. *İnsan ve İnsan*, 4(11), 54-80.
- Mercin, L. (2013). Çevre ve kent estetiği açısından grafik tasarımın önemi. *Ulak Bilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 1-9.
- Mülteci Hakları Merkezi (2021, Temmuz). Suriye'den gelen sığınmacılar için Türkiye'de geçici koruma.
- Netgaste*, (2024, 12 Mayıs). CHP lideri Özgür Özel'den Suriyeli çıkışı ve Arapça tabelalarla ilgili açıklama.
- Öner, S. G. I. (2014). Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik politikası. *Ortadoğu Analiz*, C. 6, S. 61, 42-46.

- Özipek, B.B. (2018). Ekonomi temelli ayrımcılık ve önyargı karşıtı argümantasyona katkı: "Suriyeli sığınmacılar ve Türkiye ekonomisi" raporu. *Liberal Düşünce Dergisi*, 23 (90), 125-146.
- Özipek, B.B. (2021). CHP ve Suriyeli sığınmacılar: Ayrımcılık, ötekileştirme ve nefret üretiminin politik dili. *Hurfikirler.com* <https://hurfikirler.com/chp-ve-suriyeli-siginmacilar/>
- Serbestiyet. (2024, 20 Nisan), CHP'li Afyon Belediye Başkanı Burcu Köksal sığınmacılara ait iş yerlerini kapattı: mültecilerin şehrimizden ayrılmaları için ne gerekiyorsa yapacağım.
- Subaşıoğlu, D., ve Kara, M. (2023). Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler konusunda merkez siyasetteki hizipleşmenin bursa ili örneğinde toplumsal kutuplaşmaya etkisi. *International Journal of Arts and Social Studies*, 6(10), 18-42.
- Varış, M., ve Boz, N. (2022). Crystallization of anti-immigration discourse in times of crises : Rising toxic narratives about Syrians in Turkey. *TRT Akademi*, 7(15), 574-597.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Kanun Numarası: 6458, Tarih: 11/4/2013 Sayı: 28615, Kabul Tarihi: 4/4/2013.
- Yaman, K. (2020). Kentlerde görüntü kirliliği sorunu. *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi*, 2(3), 139-150.
- Yıldırım, S. (2021). Ayrımcılık temelli dışlanma: Türkiye'de çalışma hayatında kadınlar. *Sosyal Güvenlik Dergisi (Journal of Social Security)*, 11(2). 321-346.
- Zararsız, Ö.F. ve Sönmez, B. (2024). Visualising conflict: Analysing editorial cartoons on the Israeli-Palestinian conflict in Şalom Newspaper, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 59(4), 2998-3022.